

Männen i svart

En studie i fotbolldomarteamets samarbetande och agerande utifrån Erving Goffmans dramaturgiska teorier

Ola Möller

Lunds fotbolldomarklubb

Publicerad på Internet, www.idrottsforum.org (ISSN 1652-7224) 2004-11-09

Copyright © Ola Möller 2004. All rights reserved. Except for the quotation of short passages for the purposes of criticism and review, no part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without the prior permission of the author.

Som fotbollsdomare ställs man inför många tuffa beslut. Man ska avgöra allt från om bollen var ute till om en spelare ska varnas. Alla beslut måste dessutom fattas direkt och utan tvekan. Spelare, ledare och publik kräver att domsluten ska vara korrekta, men gärna så att det gynnar just det lag som de själva håller kärt. Alla beslut som domaren tar utsätts omedelbart för en nitisk granskning av samtliga närvarande och om det finns minsta lilla tvekel i domslutets riktighet är alla snabba att påpeka detta mer eller mindre högljutt för domaren. Denne måste fortsätta sitt framträdande och expressivt understryka sin opartiskhet. Aldrig får en domare låta sitt framträdande påverkas av den kritik eller det uppförande som spelare, ledare och publik uppvisar.

Hur upprätthåller en fotbollsdomare sin roll som okränkbar, och hur gör domaren för att framstå som den som har fullständig kontroll och självförtroende? Jag vill angripa denna problematik med hjälp av Goffmans teorier. Begrepp som expressivitet, team och rollframställning är nyckelord för Goffman, och åtminstone team används flitigt i diskussionerna om domare, regler och anvisningar.¹

Bakgrund

Anledningen till att jag vill undersöka just fotbollsdomare och deras agerande på plan är framförallt mitt eget brinnande intresse för fotboll. Jag tycker att fotboll är något som gör livet värt att leva. När jag skulle bestämma mig för vad jag skulle studera sociologiskt inom fotbollen föll valet på domarna ganska självklart. Jag är nämligen själv fotbollsdomare. I år inleder jag min tredje säsong som domare och är mitt i karriären. Att döma fotboll upptar således en stor del av mitt liv. Det är det roligaste jag vet och jag älskar att syssla med det. Mitt starka engagemang är dock ett problem när det gäller att analytiskt behandla domarfrågan; detta problem jag kommer att diskutera senare.

Syftet med mitt arbete är att utreda och studera domarteamets och de enskilda domarnas agerande i samband med och under match. Fokus för min undersökning är särskilt inriktat på hur de expressivt uttrycker sig och agerar för att upprätthålla sina roller. Frågeställningarna lyder således ”Hur agerar domarna för att bli ett team i Goffmans mening?”, ”Vad underlättar teamsamarbetet?” och ”Hur upprätthåller och uttrycker domarna sina roller vid skilda beslut inför publiken?”.

På Svenska Fotbollsförbundets hemsida² får man en god överblick över svensk fotbolls historia. 1904 bildades Svenska fotbollsförbundet och 1924 startades det första allsvenska seriespelet. Sverige har haft och har många stora spelarprofiler inom internationell fotboll, men också många framgångsrika domare genom åren – Erik Fredriksson, Bo Karlsson, Leif Sundell och Anders Frisk för att nämna några.

Fotbollens regelverk reglerar allt från tröj färger på spelarna till lufttryck i bollarna. Jag tänker inte gå in på alla regler och förklara dessa men för den intresserade finns de utförligt förklarade i ”Spelregler för fotboll”. De regler som är relevanta för mitt arbete är regel 5 och 6 som behandlar ”Domaren” och de ”Assisterande domarna” samt regel 12 som behandlar ”Otillåtet spel och olämpligt uppträdande”.

Regel 5 behandlar den så kallade huvuddomaren och inleds på följande sätt:

Varje match leds av en domare som har full befogenhet att se till att Spelreglerna följs i anslutning till den match han har utsetts att döma.

I regeln beskrivs varje enskild uppgift som domaren har under en match. I regeln sägs även att:

Domarens beslut i fakta som rör spelet är slutgiltiga.

Regel 6 behandlar de assisterande domarna. I denna regel sägs att:

Assisterande domarna hjälper också domaren att kontrollera spelet i enlighet med Spelreglerna.

De assisterande domarna har som huvuduppgift att kontrollera offsideregeln och att kontrollera om bollen är ur spel, dvs om bollen varit över någon av planens begränsningslinjer.

Regel 12 behandlar som sagt ”Otillåtet spel och olämpligt uppträdande” och här beskrivs olika förseelser och agerande som inte är tillåtna. Detta är den största och mest tillämpade regeln. Den kontrollerar även varningar och utvisningar som ges till spelare som överträder reglerna på ett allt för grovt sätt. En spelare kan få en varning (gult kort) och herefter fortsätta vara med i spelet. Två varningar renderar dock spelaren en utvisning (rött kort). En spelare kan även visas det röda kortet direkt. Det är denna regel, tillsammans med regel 11 ”Offside”, som det är mest diskussioner kring. Det är således denna regel som spelare, ledare och publik har åsikter om och som allt som oftast ifrågasätts.

Det kan till exempel vara vid varningar...det kan va att man inte hittar riktigt rätt nivå på matchen. Man kanske låter det ena laget spela lite burdusare än det andra. Man kanske inte hittar den där spelaren som har upprepade förseelser och då kan det upplevas lite inkonsekvent...det kan också vara assisterande domare...dom kanske tar frisparkar som dom inte skulle tagit eller dom tar inte domslut som dom skulle tagit.³

Undersökningsmetodik

Det finns ett stort problem när jag ska bege mig ut på fältet för att studera och analysera andra domare och domarskapet i stort eftersom jag själv är fotbollsdomare. Först och främst föreligger stor risk för att jag ska bli hemmablind⁴. Den tysta kunskap som jag besitter kan komma att bli problematisk eftersom den kan leda till att jag drar slutsatser baserade på mina egna förkunskaper som domare och inte på iakttagelser av en objektiv forskare. Risken finns hela tiden att jag på grund av mitt engagemang lägger in egna tolkningar och värderingar i mitt empiriska material som inte är objektiva och kritiska.

I intervjusituationen kan jag komma att hamna i en situation där intervjupersonen uttrycker sig i domartermer, och då är det lätt att jag som forskare glider in i min domarroll och förutsätter att det som sägs av intervjupersonen är något som alla förstår. Min egen domarroll kan, så att säga, ta över intervjuarrollen, och detta kan leda till att intervjun blir en diskussion mellan två domare snarare än en intervju av en domare utförd av en forskare.⁵

Självklart kan man ställa sig frågan om det överhuvudtaget är lämpligt att jag som domare går in som forskare i mina egna domäner. Kan jag nå in i domarrollen och analysera den på ett tillfredställande sätt? Jag tror att jag som forskare kan se saker som andra forskare inte skulle se just därför att jag är så involverad i domarskapet. Sannolikt finns det situationer och moment i mitt arbete där det varit till min nackdel att jag själv är domare.

I mitt arbete med att samla empiriskt material har jag använt mig av tre olika metoder, informantintervjuer⁶ och deltagandeobservation⁷, samt skrivet empiriskt material kring ämnet fotbollsdomare.

Jag har valt att intervju två domare från den domarklubb som jag själv är med i, en ung lovande domare och en äldre rutinerad med en lång domarkarriär bakom sig. Mina informanter var mycket lätta att prata med och gav långa och utförliga svar på mina frågor. Båda gav intryck av att vara intresserade och mycket villiga att hjälpa mig. Intervjuerna var cirka 30 minuter långa. Ämnet var stort och informanterna kunde antagligen ha pratat mycket längre men 30 minuter kändes lagom för att upprepningar skulle undvikas.

Jag gjorde även en deltagandeobservation, i samband med en träningsmatch där jag själv var en av de assisterande domarna. Jag gjorde en dold observation⁸, för att jag ville att domarteamet skulle agera naturligt och inte överarbeta de expressiva intryck som de

sände ut. Jag valde även att göra observationen under en träningsmatch med hänsyn till lagen.

Jag fann observationen som metod för datainsamling inom detta ämne mycket givande. Jag genomförde min observation före intervjuerna, vilket lett till att jag har kunna visualisera för mig själv vad mina informanter har menat. Den gav mig mycket information om det expressiva framträdandet och om domarteamets agerande. Huvuddomaren har alltid en genomgång innan match där han går igenom hur matchen ska genomföras och hur team-samarbetet domarna emellan ska fungera optimalt.

Jag noterade speciellt hur viktigt huvuddomarens kroppsspråk var för att vinna förtroende hos spelarna. Jag kunde verkligen se hur spelarna först tittade på domarens hållning och ansiktsuttryck för att bestämma sig för om de skulle diskutera eller inte. När domaren såg bestämd ut eller hade ett leende på läpparna tenderade spelarna att undvika diskussion med honom, men om domaren inte hade en känslouttryck i ansiktet och i kroppshållningen var spelarna snabba med att börja diskutera situationerna. Det som diskuterades var allt från att det inte fanns tillräckligt antal reservbollar (spelarna fick ju springa långt och hämta bollarna när dessa åkte utanför sidlinjen vilket tydligen inte division 2-spelare var vana vid), till att domaren skulle ha blåst vid en straffsituation som spelarna tyckte var uppenbar. Samarbetet mellan huvuddomaren (HD) och hans assisterande domare (AD) blev väldigt tydligt under min observation. Som en del av teamet fick jag hela tiden känna på den kontakt som fanns mellan HD'n och mig som AD. En liten tumme upp, en nick eller bara ett ögonkast som bekräftade att allt var OK kom hela tiden under matchen. För en utomstående hade detta sannolikt varit mycket svårt att se.

Till sist har jag också studerat skrivet material, regelböcker, olika dokument från Svenska Fotbollförbundet (SvFF) kring regeländringar och tolkningar, dokument från Skånes Fotbollförbund (SkFF), och slutligen litteratur som berör ämnet. Problemet med de dokument som kommer från förbunden är framförallt att dessa representerar en idealbild av hur förbundet vill att det ska gå till ute på fotbollsplanen. Dokumenten är dock mycket bra för att visa hur den perfekta domaren ska agera, och om man får tro dessa skulle en domare som agerar helt i enlighet med dokumenten komma väldigt långt i sin domarkarriär. När det gäller övrig litteratur i ämnet har jag framförallt använt mig av en avhandling som heter "Fotbollen och moralen" (1993) av Per Nilsson. Jag har även använt mig av en del tidningsartiklar samt samhällsvetenskapliga artiklar i ämnet.

Teoretisk förankring

Mitt teoretiska resonemang baserar jag på Erving Goffmans dramaturgiska perspektiv. Anledningen till att jag valt detta perspektiv är att det lämpar sig mycket väl till att beskriva de skeenden som förekommer på fotbollsplanen. Hans resonemang kring det expressiva och kring team passar mycket väl för att analysera fotbollsdomarnas agerande. Domaren spelar en roll i ett spel och Goffmans teorier är väl lämpade att analysera detta framträdande eftersom han använder begrepp som fångar just framträdandet och agerandet i roller

och team. Jag använder mig även av ett konversationsanalytiskt perspektiv.⁹ En analys av de konversationer som förs domare emellan och mellan domare och lag.

I sin bok *Jaget och maskerna* (1974), presenterar Goffman en ”studie i vardagslivets dramatik”.¹⁰ Boken beskriver och förklarar mänskliga vardagsframträdande. Analysen går in i människors vardagliga interaktion och beskriver människans vardagliga presentation av sig själv. Boken börjar med en beskrivning av ”framträdanden”. Här förklarar Goffman den rollpresentation som varje människa gör när hon interagerar med andra människor. Begreppen roll, fasad och expressivitet är ledord i detta avsnitt. Med roll menar Goffman den mask som vi sätter på oss när vi ska framträda för andra människor.

Roller spelar vi upp i alla lägen där vi träffar människor som vi inte är helt uppriktiga mot eller i situationer där vi vill dölja negativa fakta om oss själva för vår omgivning och omständigheter som strider mot det som vi framför och visar upp. Roller är masker som vi tar på oss i sociala sammanhang för att vi ska passa in i den kontext som vi befinner oss i. *Fasad* är ett begrepp som Goffman använder för att definiera situationen och det rum som denna sker i. Fasaden bär upp den roll som den agerande spelar upp för sin omgivning. *Expressiviteten* är det som en person gör när han agerar, olika sätt som han eller hon sänder ut signaler på, hur en individ framställer sig för att nå det resultat som individen är ute efter. Det expressiva kan i många fall bara vara en del av fasaden. Alla signaler som vi medvetet eller omedvetet sänder ut tolkas av vår omgivning och därför är medvetenheten om dem och kontrollen över dem av yttersta vikt när man vill spela en roll. Om de expressiva uttrycken strider mot den roll som vi spelar så får det som konsekvens att rollframställningen fallerar.

Goffman går sedan vidare och kommer in på vad han kallar för team. Teamet för Goffman är en grupp individer som har ett gemensamt intresse i sin rollframställning. Ett antal roller som interagerar i samspel med varandra för att nå ett specifikt resultat. Ett begrepp som också introduceras av Goffman i samband med att han definierar teamet är publik. I de flesta situationer menar Goffman att det finns ett team och en publik.

När Goffman har definierat teamet och dess funktion så visar han på team som inte fungerar och på varför dessa team krackelerar. Goffman menar att om teamet ska kunna fungera och vara trovärdigt så måste varje teammedlem hålla sig till sin roll och inte glida in i någon annan roll som strider mot teamframträdandet. Han behandlar också det han kallar regioner. Huvuddragen här är begreppen bakre och främre regioner, som avser de områden som olika aktörer har tillträde till. Teammaskopi förekommer i alla teamframträdande där deltagarna i teamet försöker dölja någonting för publiken, exempelvis brister eller fel.

Status är ett annat begrepp av stor vikt i Goffmans teori. Status för Goffman skiljer sig inte på något märkbart sätt från andra sociologiska tolkningar.¹¹ Status kan vara ekonomiskt, kulturellt eller socialt betingat, och är ofta knutet till socioekonomisk position i samhället.

Goffmans teorier hjälper oss att tolka det dramaturgiska spel som människor spelar upp för varandra i vardagslivet.

Domararbete som expressivitet av pondus

Intervjuerna inleddes med att jag lät mina informanter berätta om sin bakgrund som domare. Hur länge har de dömt, när började de döma och vilka ambitioner har de haft under sina karriärer. Här blev beskrivningarna väldigt olika eftersom de är i så olika stadi-er av sin karriär. I sina svar har båda varit förvånansvärt överens på väldigt många punk-ter. Svaren har inte skiljt sig nämnvärt från varandra. Båda betonar de känsliga besluten och arbetet i att ge pondus åt domslut.

... man ska inte komma ut och tro att man är bäst och att det bara är man som till hundra procent bestämmer där ute för det köper aldrig spelarna och då får man aldrig matchen dit till under kontroll liksom.¹²

Svårigheterna i intervjuerna har varit att få domarna att sätta fingret på sin expressivitet. Det har inte varit helt enkelt för dem att artikulera exakt hur de agerar på plan utan det har blivit relativt generella svar som givits på mina direkta frågor om hur expressiviteten uttrycks. I en intervju påpekas utsattheten, hur man synas av omgivningen. Det krävs mod för att döma fotboll, man måste våga ta obekväma beslut. Man får inte vara rädd och tveka.

Så man måste ju vara modig, det måste man vara, man måste ju våga ta dom här besluten. Man står i en ganska obekvämlig roll där inne egentligen.¹³

Informanterna diskuterade även olika typer av domarstilar och olika sätt att hantera proble-men ute på planen. Båda konstaterade att det finns två typer av ”bra” domare. Antingen är en domare ung och lovande eller är man gammal och rutinerad. Redan när domaren kom-mer till en idrottsplats för att döma en match ska han enligt uttalade regler se ordentlig ut med rena och ordentliga vardagskläder. ”Stil och profil” är ett ofta förekommande uttryck som används i domarkretsar. Något annat som också kom fram under intervjuerna är den lojalitet som finns som grund för teamsamarbetet inom domarkåren. Man ställer upp för varandra och samarbetar inom teamet för att alla ska fungera så bra som möjligt.

Redan vid valet av **pipa** tar domaren ett beslut när det gäller sin framträdande. Med en pipa som har ett kraftigt och högt ljud är avsikten att han ska vinna mer respekt och få ökad pondus på planen. Vidare arbetar domaren med sin pipa utefter den situation som han blåser för. Genom sitt sätt att använda pipan, genom sitt sätt att variera sina signaler och kraften med vilken domaren blåser så kan domaren styra och markera den nivå som han lagt på matchen. Spelarna lär sig genom domarens signaler hur han ser på situationen och vad som accepteras eller inte. En skicklig domare utnyttjar sin pipa väl för att styra matchen.¹⁴

Hur domaren använder **korten** visar hans känsla för spelet och matchen in i bilden. En skicklig domare följer mer matchens karaktär när han delar ut varningar än regelboken:

... kan jag förebygga det problemet genom att första gången han går in och gör en sån här ful grej så kan jag antingen varna han direkt eller så bara snacka med han...¹⁵

Det finns självklart situationer där alla domare varnar men det finns mängder av exempel på situationer som tagna ur sitt sammanhang är varningsberättigade men som inte leder till varning för att domaren inte känner att det är rätt för just den matchen som domaren dömer. Den skicklige domaren varnar spelare när det är nödvändigt för matchen. En spelare ska veta att han blir varnad och varför han blir varnad. Ofta brukar domaren efter en situation där en spelare utfört något varningsberättigat ta denna spelare lite avsides och berätta för honom vad han har gjort och varför han får varningen. Sedan visar domaren spelaren det gula kortet. Detta görs öppet inför alla för att visa alla spelare, ledare och publik vem det är som får varningen. Hela denna process får som effekt att spelaren blir utsatt för allas granskning. Även domarens agerande synas och bedöms av åskådarna, dvs andra spelare, ledare och publik.

När en spelare ska visas ut så det inte alls säkert att samma procedur tillämpas. Spelaren ska lämna planen och därför ges inte denna spelare samma behandling som en spelare som ska fortsätta att delta i matchen. Interaktionen mellan domare och spelaren på planen kommer att upphöra. Spelaren är diskvalificerad och behandlas därefter.

Kläderna besitter ett expressivt värde för domaren. När han tar på sig dessa blir han en del av det team som alla domare utgör och får därmed alla dom fördelar och nackdelar som detta innebär. En fördelar t ex är den respekt som man möts med av arrangörer, spelare och ledare för att nämna något. Nackdelar kan eventuellt vara att man förväntas uppträda mer skärpt och engagerat när man har domarkläderna på sig i förhållande till hur man måste uppträda när man har vanliga civila kläder på sig.

Viktigt när vi är inne på frågor om domarnas expressiva utrustning är att den svarta färgen har en allvarsam ton över sig. På samma sätt som prästens eller domstolsdomarens svarta rock skall inge respekt och vördnad är det tänkt att domarens svarta dress ska göra så.

Domarteamet

Teamet diskuterades flitigt och mina båda informanter tryckte på vikten av teamet. Särskilt viktigt för att förstå domarens agerande är att se samspelet med de assisterande domarna. Tillsammans utgör de teamet. Assisterande domarna förväntas hjälpa och stödja domaren i allt han tar sig för från den stund de beträder en idrottsplats till dess att de lämnar den. Den fasad som domarteamet visar upp bygger till stor del på den uppdelning av status som finns mellan huvuddomaren och de assisterande domarna. Huvuddomaren är frontfiguren i det spel som spelas upp, medan de assisterande är innehavare av biroller.

Det är huvuddomaren som tar initiativen till vad som ska ske. Vid ankomsten till idrottsplatsen är det huvuddomaren som är den som söker upp och tar initiativ till att prata med ansvarig förening och motståndarlaget om allt från väder och vind till tröj färger och andra ”matchförutsättningar”.¹⁶ I hela det agerande som teamet visar upp mot den publik

som iakttar dem så är det huvuddomaren som ikläder sig rollen som den som vet, kan och bestämmer, allt för att upprätthålla huvuddomarens roll just som huvudrollsinnehavare i teamet. Bakom kulisserna, när det inte finns någon publik som iakttar domarna, så tar man gemensamma beslut om allting som ska ske. Anledningen till att huvuddomaren lyfts fram trots att domarna ska agera som ett team är i mångt och mycket traditionsbundet. För inte så länge sedan så spelade de assisterande domarnas en mycket mindre roll. Ett tydligt exempel på att de assisterande domarna har ökat i status och fått större ansvar är att de kallas ”assisterande”. I dagens fotboll så ska de assisterande domarna ta ett större ansvar vad gäller det ojunga spelet och det olämpliga uppträdandet.¹⁷

Domarteamet befinner sig i en ständig teammaskopi. När domarna inte kan avgöra en situation, vem ska ha inkastet till exempel, så går de på oskrivna regler. En sådan är att försvarande lag får inkastet när domarna inte kan avgöra vem som var sist på bollen.¹⁸ De gånger domarna har fel i sin bedömning så står de ändå oftast fast vid den. Genom att agera självsäkert och bestämt försöker domaren utstråla den pondus som gör att spelarna ”köper” beslutet.¹⁹ Teamet är alltså beroende av att alla teammedlemmarna agerar med säkerhet och med pondus. Om teamet får problem blir det sannolikt mycket svårt att klara matchen med spelarnas förtroende.

Det sägs att en bra domare inte ska synas, men måste han synas så ska han synas.²⁰ Under matchen utsätts domarteamet hela tiden för granskning av publiken. I många andra typer av framträdande har publiken en förlåtande inställning²¹ och kan ha överseende med eventuella fel. Publiken agerar ”beskyddande” gentemot den eller de som agerar.²² Men detta är något som en fotbollsdomare, i varje fall på något så när hög nivå inom seriesystemet, inte kan räkna med. Visst händer det att domare gör fel som de erkänner och därmed får viss acceptans. För domaren handlar det i mångt och mycket om att kunna visa ödmjukhet inför uppgiften. En domare som vågar erkänna sina brister och fel har en större chans att få sin publik med sig och publiken kommer med större sannolikhet att ha en viss förlåtande inställning. Publiken för domarens framträdande förväntar sig att denne i alla lägen ska vara objektiv och följa reglerna. Ett av många problem med att följa reglerna är emellertid att reglerna har många olika tolkningar. Alla bedömningar som görs är subjektiva och olika domare har olika tolkningar.²³ Detta leder till att det ofta finns ett visst mått av ambivalens inför domarens beslut.

Dessutom har det påvisats ”att många idrottsutövare inom vissa idrotter inte erkänner regelboken som den definitiva gränsdragningen mellan det tillåtna och otillåtna”²⁴ vilket inte gör uppgiften att döma ”rätt” lättare. För domaren leder detta till att han kan hamna i situationer där ”hur domaren än gjort hade det blivit fel”²⁵. Det som domaren måste göra i dessa lägen för att behålla sin auktoritet är att agera med ett självklart lugn och en säkerhet som inte går att ifrågasätta.²⁶

I en artikel i tidskriften ”Scholastic Coach & Athletic Director” skriven av Mike Berticelli, coach för ett amerikanskt fotbollslag, fann jag en konversationsanalytisk text som analyserade hur spelare pratar med domare för att vinna fördelar.

In other words, the only reason to argue with an official is when you want him to give you the next call.²⁷

Det finns olika sätt som domare reagerar på detta beteende. En del domare reagerar inte alls utan springer vidare utan att kommentera och ta åt sig av de kommentarer som spelarna fäller.

It is easy to tell when an official is no longer interested in talking to a player. He will simply walk away.²⁸

En del domare börjar prata med spelarna.

Some officials will welcome conversations, as long as they are civil and kept brief. In fact, many of the better refs will actually initiate a discussion.²⁹

Detta är en svår konst som långt ifrån alla domare behärskar.

Prata inte så mycket med spelarna, men det kan finnas situationer då man kan bli tvingad till det. Om man gör det ska man göra det med den spelaren, egentligen är där ingen annan som ska få lov att höra det och så ska det gå rätt så snabbt.³⁰

Att ge sig in i diskussion med en eller flera spelare är enligt mina informanter farligt för domarens status eftersom han vid en dialog med spelaren blir mer eller mindre tvingad till att åtminstone delvis lyssna på spelarens argument. Då får spelaren en känsla av att hans åsikt är relevant för domaren och kommer sannolikt att fortsätta att försöka diskutera med domaren angående fler och fler domslut.

Samma sak gäller om domare och spelare börjar ta på varandra, till exempel med vänliga omklappningar och liknande. Detta leder till att distansen minskar och domaren blir ”en i gänget” och kan därmed behandlas som en sådan. I förlängningen kan denna typ av beröring, laddad med positiv energi få negativa konsekvenser när det ”hettar till”. Detta framkommer tydligt i Berticellis artikel:

Never touch a ref. Nobody should have to be cautioned about this. But I once saw a frustrated player illustrate how an opponent jumped into him – while using the official to demonstrate on. The red card came quickly.³¹

Domarens agerande på plan är känsligt och sårbart. Om distansen mellan spelarna och domarna minskar, om teammaskopin som domarna befinner sig i blir genomskådad eller om domarna inte klarar av att genom sitt expressiva agerande vinna respekt hos spelarna riskerar domarna att få problem med att kontrollera matchen och leda den i den riktning som de har ambition till att göra.

Konklusion

Mitt arbete har inriktat sig på att försöka finna svar på frågorna ”Hur agerar domarna för att bli ett team i Goffmans mening?”, ”Vad underlättar teamsamarbetet?” och ”Hur upprätthåller och uttrycker domarna sina roller vid skilda beslut inför publiken?”. Svaren på frågorna har jag försökt finna genom att intervjua två domare, att göra en deltagandeobservation, samt att studera litteratur skriven för och om domare.

Jag tycker att svaren hamnar nära varandra och grundar sig till stor del på upprätthållandet av teammaskopin. Om teamet fungerar i sitt samarbete och i sina roller så agerar domarna som ett team. Det som de rent expressivt gör för att framställa sig som ett team i Goffmans mening, är att framhålla huvuddomarens roll och status genom att ge denne möjlighet att agera på och utanför planen. Huvuddomarens agerande präglar teamets agerande och de assisterande domarna hjälper hela tiden huvuddomaren att bevara dennes status gentemot spelare, ledare och publik.

För att underlätta sitt samarbete använder sig domarna av de regler som finns uppställda för domarnas agerande, både skrivna och oskrivna regler. Oskrivna regler kan vara sådana saker som att försvarande lag får inkast där domarna inte är säkra på vems inkast det egentligen är. Sådana små knep ger domarteamet redskap för att snabbt kunna fatta beslut som spelarna kan acceptera eftersom domarna expressivt utstrålar säkerhet och pondus.

Domarnas agerande för att uttrycka sina beslut grundar sig som jag ser det på ett uttryck av pondus. För att domarna ska vinna förtroende och respekt måste de agera med pondus som visar deras säkerhet inför den publik som observerar dem. Pondusen uttrycks expressivt genom att domarna agerar självsäkert, lugnt och utnyttjar de fördelar som teamet ger dem. Teamet ger en möjlighet att hela tiden få besluten att verka övertygande eftersom någon i teamet i regel alltid har en position som gör att teammedlemen, från publiken sett, kan göra rätt bedömning även om det inte alltid är fallet att teammedlemen gör så.

Noter

- 1 Se bl.a ”Spelregler för fotboll”, 2002
- 2 www.svenskfotboll.se
- 3 Intervju med äldre domare
- 4 ”Närhet och gränsdragning”, Davies i Sjöberg(red.), 1999
- 5 ”Kvalitativ med olika design”, Liedholm i Sjöberg(red.), 1999
- 6 Holme och Solvang, sid 91, 1991
- 7 Holme och Solvang, sid 91, 1991
- 8 Holme och Solvang, sid 111, 1991
- 9 Exempelvis Jimerson, sid 317-338, Sept 2001 och Berticelli, December 1999
- 10 Goffman, 1994
- 11 Se bland annat Levin, sid 31-48, Feb 2004 och Fuller och Hannum, sid 1-5, 2004
- 12 Intervju med yngre domare
- 13 Intervju med yngre domare

- 14 Observation genomförd 20 mars, 2004
- 15 Intervju med yngre domare
- 16 Skånes Fotbollsförbund, 2004
- 17 Se ”Spelregler för fotboll”, 2004, regel 6
- 18 Observation genomförd 20 mars, 2004
- 19 Observation genomförd 20 mars, 2004
- 20 Intervju med yngre domare
- 21 Goffman, sid 201f, 1994
- 22 Goffman, sid 201f, 1994
- 23 Berticelli, december 1999
- 24 Nilsson, sid 18, 1993
- 25 Sydsvenska Dagbladet, 4/4 2004
- 26 Intervju med yngre domare
- 27 Berticelli, december 1999
- 28 Berticelli, december 1999
- 29 Berticelli, december 1999
- 30 Intervju med äldre domare
- 31 Berticelli, december 1999

Litteraturförteckning

- Berticelli Mike, “How to Talk to the Soccer Official”, Scholastic Coach & Athletic Director, December 1999
- Fuller Bruce och Hannum Emily, “Introduction: Inequality across Societies”, Research in Sociology of Education, 2004
- Goffman Erving, ”Jaget och maskerna”, Doubleday & Company INC, 1994
- Hammer Heike, ”Norbert Elias’s Civilization Theory”, Toplum ve Bilim/Science & Society, 2000
- “Historia”, www.svenskfotboll.se, 2004-04-03
- “Hjälpreda för domare inför match”, Skånes Fotbollsförbund, 2004
- Holme Idar Magne och Krohn Solvang Bernt, ”Forskningsmetodik”, Studentlitteratur, 1991
- Jimerson Jason B, ”A Conversation (Re)Analysis of Fraternal Bonding in the Locker Room”, Sociology of Sport Journal, 2001
- Levin Shana, ”Perceived Group Status Differences and the Effects of Gender, Ethnicity, and Religion on Social Dominance Orientation”, Political Psychology, 2004
- “Mål tyckte Janne Jönsson – men inte domare Johannesson”, Sydsvenska Dagbladet, 4 april, 2004
- Nilsson Germund, Svenska Fotbollförbundet, 2004-04-29
- Nilsson Per, ”Fotbollen och moralen”, HLS Förlag, 1993
- Rains Prue, ”The Production of Fairness: Officiating in the National Hockey League”, Sociology of Sport Journal, 1984

Rains Prue, "The Production of Fairness: The Hidden World of Officiating in the National Hockey League", International Sociological Association (ISA), 1982
Ritzer George, "Sociological Theory", The MacGraw-Hill Companies INC, 1996
Sjöberg Katarina (red.), "Mer än kalla fakta", Studentlitteratur, 1999
"Spelregler för fotboll", Svenska Fotbollsörlaget AB, 2002
"Svensk Elitfotboll Guide", Föreningen Svensk Elitfotboll, 2004